

TERZIJDE

=====

VONDEL UIT BALLINGSCHAP

Op 17 november 1987 was het vierhonderd jaar geleden dat Joost van den Vondel geboren werd. Dat deze datum welhaast onopgemerkt voorbijging in het culturele leven in Nederland en Vlaanderen, is symptomatisch voor de veronachtzamen-de wijze waarop wij met onze klassiekers omgaan. In Keulen daarentegen had er een hele reeks manifestaties plaats. Des te interessanter en prijzenswaardiger was daarom het initiatief van de Brugse Korrekelder. In samenwerking met "Moritoen" organiseerde dit theater een Vondel-avond bestaande uit twee uiteenzettingen, een avant-première van een fragment uit *Adam in Ballingschap* en een discussie met de sprekers en de regisseur.

Prof. A.A. Keersmaekers situeerde Vondel allereerst binnen de Gouden Eeuw in Nederland. De zeventiende eeuw was een periode van grote godsdienstige be-wogenheid en het mag verbazend genoemd worden dat Vondel zich in het Amster-dam van die tijd tot het katholicisme durfde te bekeren. Het religieuze aspect is we-zenlijk in zijn stukken: de mens beschikt hier niet over zijn eigen lot.

Vondels werk heeft een sterke allegorische en symbolische betekenis die voor de tijdgenoten onmiddellijk duidelijk was. *Pascha* b.v. gaat over de bevrijding uit Egypte maar verwijst tevens naar de Nederlandse bevrijding van Spanje én naar de uittocht van de ziel uit het lichaam.

Prof. Keersmaekers wees verder op het Europese belang van Vondel. Het Duit-se toneel vóór Schiller werd namelijk volkomen beheerst door de Nederlandse dichter.

Freddy De Schutter trachtte een aantal misverstanden en problemen i.v.m. Vondel enigszins toe te lichten. Vooreerst had hij het over de zogenaamde "impo-pulariteit" van Vondel. Nochtans zijn vele uitdrukkingen van hem gemeengoed ge-worden en sommige passages (b.v. "Wie is het, die zo hoog gezeten ...") leven toch in ons bewustzijn. Deze impopulariteit is trouwens al vrij oud. Er heeft altijd al een soort onbehagen bestaan ten opzichte van Vondel. Jan Romein bracht dit in ver-band met een gebrek aan erotiek. Huizinga sprak over een "beminnelijke onbehol-penheid". Wellicht sluit het gevoel van acteur Dries Wieme, volgens wie je bij Vondel "niet aan een zekere naïviteit ontkomt" daarbij aan.

Een heus misverstand is het feit dat Vondel vaak geassocieerd wordt met een sfeer van brave goedzakkigheid. Hij was integendeel een man met een heftig gemoed die er ook hard tegenaan kon gaan. Dit blijkt b.v. uit zijn *Geuzenvesper*. Zijn felheid is zelfs in tegenspraak met het Renaissance-ideaal, zoals dat bij Hooft tot uiting komt. Vondel is veeleer een kunstenaar van de barok.

De tragedie bij Vondel toont de Renaissance-mens in conflict met de mens die vanuit het geloof leeft. Deze worsteling - het zich vastklampen aan de aarde en er tevens van los komen - is heel sterk doorleefd zoals bij Bach of Händel.

Ten slotte maakte De Schutter een kleine vergelijking met Shakespeare. Vondel is af en toe te ver gegaan in het volgen van de classicistische regels en daardoor mist hij scènes die meer leven aan zijn stukken hadden kunnen geven. Maar dit geldt evenzeer voor Racine b.v.. Vondel is ongetwijfeld een groot dichter die echter als toneelschrijver vaak te kort schiet. Hij is sterker in het oproepen van situaties dan in het tekenen van conflicten. In zijn karakteruitbeelding mist hij het raffinement van Shakespeare. Zijn figuren zijn vaak ietwat vlak of eenduidig. Ten slotte meende De Schutter nog dat Vondel zich al te strak aan de hoofdlijn of het geraamte van zijn drama houdt, zodat het wel eens mangelt aan "leven".

In de discussie over de hedendaagse enceneringen van Vondel lichte Ronny Commissaris, regisseur van *Adam in Ballingschap* zijn concept toe. De reeds eerder vermelde naïviteit leidde naar de verbeeldingswereld van de poppenkast. Lucifer is de manipulator, de motor van het gebeuren die over een hogere macht beschikt dan Adam en Eva. De produktie werkt letterlijk op drie niveau's. Lucifer die "uit de zwavelpoel komt opdonderen van beneden" begint zijn tocht van onder de tafel die de aarde voorstelt. De lichter is de hemel van waaruit "hemelse personagieën" neerdalen.

Deze produktie, die op 21 mei 1988 in de Korrekelder te Brugge in première ging, wordt in een hierna volgende bijdrage besproken door Dr. Marysa Demoor.

Jozef DE VOS